

Навроцький В.,
доктор юридичних наук, професор

КОНСТРУКЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РФ, ЇЇ ОЧІЛЬНИКІВ ТА ЇХ КЛЕВРЕТІВ ЗА НАПАД НА УКРАЇНУ

Постановка проблеми. Воєнний напад РФ на Україну, дії, які вчиняють її керівники, інші службові особи, військові у ході вторгнення, є зухвалим та демонстративним порушенням усіх законів та звичаїв, відвертим і неприкритим криміналом. Рано чи пізно за ці посягання настане відповідальність. Водночас, кримінально-правову оцінку посягань щодо України та українців з боку агресора слід проводити негайно. Це потрібно для вирішення цілого ряду питань, серед яких:

- демонстрація та аргументація того, що учасники вторгнення в Україну, від головнокомандувача до рядового, є злочинцями, а не звичайними військово-службовцями, що можуть претендувати на відповідний статус та певні пільги, встановлені міжнародними угодами та звичаями;

- позбавлення загарбників ілюзії про безкарність їх поведінки;

- аргументація неприпустимості дати можливість ватажку агресорів та його поплічникам «зберегти обличчя»;

- встановлення кола осіб, які підлягають кримінальній відповідальності;

- визначення кола доказів, які потрібно фіксувати невідкладно;

- запобігання або припинення поширенню шкідливих наративів, що стосуються кримінально-правових наслідків дій учасників агресії щодо України (зокрема, що рядові військовослужбовці не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинені в ході бойових дій);

- формування передумов для компенсації шкоди, заподіяної в ході війни;

- оцінка поведінки росіян та іноземців, які підтримують напад на Україну або іншим чином сприяють веденню війни.

Врешті-решт, така теоретична кримінально-правова оцінка має вилитися у рекомендації правозастосовним органам та сприятиме формуванню позиції української сторони у контактах з зарубіжними партнерами та міжнародними організаціями, разом з якими ми прагнемо одного – забезпечити справедливість щодо жертв війни та численних потерпілих від неї, віддати належне за заподіяне зло.

Стан дослідження проблеми. З початком активної фази війни дослідження відповідних кримінально-правових проблем активізувалося. Проведено ряд наукових конференцій, участь у яких відбувалася через відеозв'язок Однією з перших (і першою, у яких взяв участь автор) стала всеукраїнська науково-практична конференція «Кримінально-правові, кримі-

нологічні, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану», організована Національною академією внутрішніх справ, Львівським, Дніпропетровським та Луганським університетами внутрішніх справ, яка відбулася 20 квітня 2022 р. [1.]. Наступна – Міжнародний круглий стіл «Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні», проведений 5 травня 2022 р. за ініціативи кафедри кримінального права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Ще один захід – VIII (XXI) Львівський форум кримінальної юстиції на тему «Українська кримінальна юстиція в умовах війни» запланований на 9-11 червня 2022 р. до якого, власне, і готується цей виступ. На вказаних наукових заходах переважно обговорювалися питання, які стосувалися застосування кримінально-правових норм про відповідальність за окремі злочини, обговорювалися новели КК воєнного часу. Разом із тим явно недостатня увага приділялася концептуальним питанням кримінальної відповідальності в умовах війни, зокрема, обґрунтуванню застосування положень кримінального права до тих, хто розв'язав агресію та керував армією, військовослужбовці якої відзначилися неймовірними злочинами, безпосередньо реалізовував та підтримував посягання проти української держави, українського народу та окремих українців. Зокрема, ні в довоєнний період до 2014 р., ні до початку активної фази війни з 24 лютого 2022 р., не висвітлювалися питання про співвідношення положень міжнародного кримінального права та кримінального права України щодо воєнних злочинів. Так само навіть не було спроб обґрунтувати відповідальність не за діяння кожного окремого суб'єкта, а як за системну діяльність ворожої держави, її керівників та виконавців їх задумів. Явно недостатня увага в теорії приділялася співвідношення загальнокримінальних злочинів та злочинів в сфері міжнародного гуманітарного права. Очевидно, внаслідок невирішення теоретичних проблем, мав місце різнобій на практиці, Так, відзначається, що «в різних органах підходи до документування можуть відрізнитися. Офіс генпрокурора, наприклад, вважає, що все потрібно реєструвати за статтею «воєнні злочини». А поліцейські воліють виокремлювати їх детальніше, як-то вбивство чи зґвалтування» [2.].

У літературі, не лише публіцистичній, але й фаховій юридичній, переважно йде мова про використання засобів міжнародного кримінального права щодо притягнення до кримінальної відповідальності за незліченну шкоду, заподіяну нападом РФ на Україну. Водночас, явно недооцінюється (і це виражається у відсутності наукового аналізу відповідних питань) роль і можливості національного українського кримінального права у встановленні справедливості

Таким чином, можна констатувати, що теоретичні кримінально-правові питання, необхідність аналізу яких поставлена у цій публікації, не отримали належного висвітлення в літературі. Водночас, їх аналіз та формулювання відповідних теоретичних позицій, більш ніж злободенне.

Виклад основанийого матеріалу. Вирішення поставленої проблеми – формулювання юридичної конструкції, на підставі якої повинна відбувати кримінально-правова оцінка агресії РФ проти України, має щонайменше три складових. Перша – визначення того, перед ким – світовою спільнотою чи українським народом і суспільством повинні відповідати нападники? Відповідно, щодо них мають застосовуватися положення міжнародного кримінального права чи кримінального (матеріального і процесуального) права України? Другий аспект стосується того, як забезпечити системну оцінку дій всіх учасників вторгнення з тим, щоб керівники РФ не відбріхувалися ніби-то незнанням що відбувається і відсутністю контролю за діям виконавців конкретних злочинів, а ті не зображали з себе виконавців обов'язкових і неunikних для них наказів. Третя ж група положень стосується визначення того, як вирішувати питання кримінально-правової кваліфікації з огляду на те, що відповідні посягання становлять собою водночас і криміналізовані в Україні порушення вимог міжнародного гуманітарного права, і так звані загальнокримінальні злочини.

Приступаючи до вирішення питання про те, на основі якого законодавства – українського чи міжнародного має настати відповідальність за агресію проти України, варто відзначити, що зараз, принаймні в публіцистиці, увага зосереджується на тому, який орган має судити винних у війні проти України. Висловлюються принаймні три пропозиції, згідно яких це має бути Міжнародний кримінальний суд (МКС), спеціально створений міжнародний судовий орган, українські органи кримінальної юстиції. Відповідно, будуть застосовуватися і різні правові підстави кримінальної відповідальності – Статут МКС, статут такого спеціального трибуналу чи КК України. Врешті-решт, йдеться про те будуть такі підстави міжнародно-правовими (бо передбачається, що статут спеціального міжнародного трибуналу, як і Статут МКС будуть створені на міжнародно-правовій основі), чи національними.

Існують численні аргументи на користь кожної з позицій. Не зупиняючись на викладі тих із них, які стосуються підходу, який автор не толерує, та не критикуючи їх, викладу доводи, базуючись на яких кримінально-правова оцінка нападу на Україну та посягань, вчинених у його ході, має відбуватися на підставі КК та КПК України. Вони зводяться до такого:

- злочини вчинені на території України та проти інтересів української держави та українських громадян;

- право держави на індивідуальну або колективну самооборону (ст. 51 Статуту ООН) для своєї реалізації потребує і кримінального переслідування винних у збройному нападі, що здійснювалося неодноразово. При цьому колективна самооборона в кримінально-правовому аспекті передбачає відповідальність перед міжнародними органами за нормами міжнародного кримінального права, а індивідуальна може і має полягати у притягненні до відповідальності за нормами і перед юрисдикційними органами держави, яка потерпіла від нападу;

- законодавство України передбачає достатні і належні правові підстави відповідальності за такі злочини (зокрема, ч. 1-3 ст. 6 КК України та відповідні статті Особливої частини цього КК);

- національне кримінальне законодавство України надає навіть більш широкі можливості для притягнення до відповідальності за військовий напад на Україну, ніж міжнародне кримінальне право, оскільки містить норми про діяння, які не криміналізовані за Статутом МКС (наприклад, передбачені ст. ст. 332-2, 447 КК України);

- чинні закони України не передбачають жодного імунітету військово-службовців ворожої армії щодо злочинів, вчинених на території України;

- до РФ як держави-агресора, керівників РФ та її військовослужбовців не може бути застосована звичаєва норма міжнародного права про імунітет від судового переслідування іноземними (зокрема, українськими) судами. Така правова позиція сприйнята та застосована Верховним Судом [3.]. Така позиція утвердилася в цивільній юрисдикції [4], тим більше є підстави застосувати її і в сфері кримінальної юстиції;

- система кримінальної юстиції України має достатні спроможності для розслідування та судового розгляду відповідних кримінальних проваджень (десятки тисяч слідчих та прокурорів, тисячі суддів);

- притягнення до кримінальної відповідальності в Україні може (і повинно!!!) відбутися в розумні строки на противагу міжнародним юрисдикційним органам, де справи зазвичай розглядаються роками і десятиліттями;

- більшість потерпілих і свідків перебувають в Україні, що робить досяжною їх участь у процесуальних діях;

- органи української кримінальної юстиції матимуть нагоду довести свою неупередженість, професіоналізм, справедливість та здобути авторитет завдяки розгляду та вирішенню таких складних і резонансних справ;

- оскільки суд над військовими злочинцями – це суд переможців, то й кримінальне переслідування винних має здійснювати та держава, яка найбільше

потерпіла від агресивної війни та перемогла у ній. У юридичній сфері цю перемогу немає потреби і підстав «розмивати», залучаючи до неї також держави чи міжнародні органи, які не найкращим чином зарекомендували себе, принаймні на початку війни.

- історичний та міжнародно-правовий та зарубіжний досвід показує, що міжнародні юрисдикційні органи здатні провести кримінальний процес лише щодо обмеженої кількості військових злочинців – владної та військової верхівки держави-агресора. Тягар же розслідування та судового розгляду основної маси проваджень, які стосуються безпосередніх виконавців воєнних органів, покладається на національні органи правосуддя.

Загалом, можна констатувати, що притягнення до кримінальної відповідальності за українським законодавством та проведення суду в Україні матиме соціально-політичне значення, оскільки символізуватиме відстоювання територіальної цілісності та незалежності України, утверджуватиме суверенітет нашої держави в юридичній сфері. Також, українська система кримінальної юстиції здатна сама справитися з розслідуванням та судовим розглядом потоку відповідних кримінальних проваджень і, загалом, не потребує допомоги міжнародних органів. Виняток можна зробити лише щодо головних військових злочинців – керівників держави агресора, її владних органів та військової верхівки.

Друга поставлена проблема пов'язана з забезпеченням системної оцінки діянь усіх учасників збройної агресії РФ проти України. Наразі правозастосовна практика та теорія йдуть шляхом кримінально-правової оцінки конкретних діянь окремих осіб. Наприклад, діяння сумно відомого першого засудженого в Україні російського військовослужбовця Шишимаріна, який виконав злочинний наказ стріляти в мирного українського мешканця було кваліфіковано за ч. 2 ст. 438 КК України як порушення законів та звичаїв війни, поєднані з умисним вбивством [5.]. Але при цьому поза кримінальною оцінкою залишилися діяння тих, хто направив Шишимаріна та йому подібних в Україну вчиняти вбивства, згвалтування, розбої, порушувати мирне життя країни, її територіальну цілісність та суверенітет. Не враховано, що Шишимарін був частиною механізму РФ як держави-агресора, яка включає її військове та політичне керівництво, органи, які здійснюють економічне, ідеологічне та інше забезпечення нападу на Україну, осіб, які виконують агресивні задуми та сприяють веденню воєнних дій тощо.

Видається, що оптимальною моделлю, за якою має наставати кримінальна відповідальність агресії РФ проти України, є **модель кримінально-правової кваліфікації дій учасників злочинної організації**. РФ в цілому (як сукупність державних та суспільних інституцій, громадян цієї держави), її владні органи

становлять собою злочинну організацію. Існує безліч підтверджень того, що таким злочинним угрупованням є:

РФ як держава у цілому;

– інститут президента РФ і консультативні та дорадчі органи, існуючі при ньому, зокрема, Рада безпеки РФ;

– органи державної влади та управління РФ, включаючи орган законодавчої влади - Державну думу та Раду федерації, виконавчої влади – Уряд РФ та інші центральні органи виконавчої влади в особі міністерств та відомств, судової влади – Верховний та Конституційний суди,

– воєнізовані формування, до яких, зокрема, відносяться Збройні сили РФ, Національна гвардія РФ, Федеральна служба виконання покарань, Федеральна служба охорони, Служба зовнішньої розвідки РФ, Федеральна служба безпеки а також Генеральна прокуратура РФ;

– правляча в РФ партія, якою є «Єдина росія».

Перелік органів та формувань, звісно ж, далеко не вичерпний. Важливим є те, що всі такі утворення формують та виконують єдину політику, спрямовану на загарбання України, позбавлення її державного суверенітету та територіальної цілісності, геноцид щодо українського народу.

Кожен з них і всі вони в сукупності наділені усіма ознаками злочинної організації, оскільки, по перше, становлять **стійке об'єднання**. Сійкість має місце, оскільки всі ці органи, як органи держави, утворені як постійні та мають діяти невизначений час. Їх статус регламентований конституцією РФ, яка сама по собі має складну процедуру внесення змін. Закони цієї держави, що регламентують статус відповідних інституцій, також діють як постійні. Тобто, органи, про які йдеться, становлять елементи державного механізму – стійке об'єднання, призначене для постійного існування та виконання відведених для них завдань.

Такі органи утворюють не лише, стійке, але і **ієрархічне об'єднання**. Це впливає із їх місця і ролі як елементів політичної системи РФ, кожен з яких займає визначене йому місце в цій системі, законодавчо регламентоване їх співвідношення etc. Безумовно, чільне місце в цій ієрархії займає президент РФ.

Кількість осіб, які виконують відведені їм функції в стійкому ієрархічному об'єднанні, що утворюють державні органи РФ, явно **більше п'яти**. Це підтверджує наявність кількісної ознаки злочинної організації.

Зорганізованість для спільної діяльності за попередньою змовою впливає із цілеспрямованих, координованих та погоджених дій усіх вказаних органів щодо організації вторгнення в Україну, прийняття рішення про вчинення злочинів проти інтересів України та громадян України, безпосереднього вчинення численних злочинів учасниками агресії. Ця зорганізованість

для спільної діяльності базується на місці окремих органів у системі державних органів РФ, нормативно визначених функціях їх керівників та інших службових осіб, працівників чи учасників. Визначення певних діянь як організованих, спільних, вчинених за попередньою змовою істотно спрощується з огляду на те, що йдеться про оцінку дій, виконаних державними органами та особами, що діють за їх дорученням – такі діяння апріорі повинні бути і є скоординованими та узгодженими.

Щодо ознаки «мета вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками організації або керівництва чи координації кримінально-протиправної діяльності інших осіб або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально-протиправних груп» в контексті оцінки агресії РФ проти України важливими видаються такі міркування.

По-перше, про наявність чи відсутність такої мети вказує поведінка осіб, пов'язаних з діяльністю цієї держави та її органів. Якщо окремі особи вчинюють тяжкі чи особливо тяжкі злочини, виступаючи як представники цієї держави чи її органів, за їх завданням та з оплатою такої злочинної діяльності з державного бюджету, під керівництвом і контролем уповноважених осіб держави та/або її органів, з використанням матеріальних, фінансових, людських, інших державних ресурсів – то це підтверджує, що такі діє є реалізацією відповідних цілей держави та її органів. А ті, відповідно, мали вказану мету, яка є метою – конститутивною ознакою злочинної організації.

По-друге, кожна особа, яка діє за завданням та в інтересах, з підтримкою злочинної організації, виконуючи принаймні частину спільного плану, виступає як учасник злочинної організації та діє з тією ж метою, як і організація в цілому. Таким чином, є двосторонній зв'язок організації та її учасників. А мета організації – вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів – втілюється у індивідуальну мету, яка полягає у вчиненні таких злочинів в складі організації.

По-третє, момент виникнення мети вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів та інших цілей, вказаних у ч. 4 ст. 28 КК України, не має принципового значення для визнання того, що відповідна спільнота становить злочинну організацію. Тобто, така мета може існувати ще до початку об'єднання зусиль для наступних дій, що характерно для того (тих), хто створює злочинну організацію. Але така мета може виникнути і в ході функціонування спільноти. Тобто, стійке ієрархічне об'єднання може виникнути для досягнення незлочинних цілей, а потім переродитися в злочинну організацію. Очевидно, з РФ таке трапилося задовго до лютого 2014 р. З урахуванням набутого Україною та українцями досвіду, та маючи можливість комплексно оцінити ті події, які

відбувалися від моменту утворення РФ, можна стверджувати, що вона та її органи переслідували загарбницькі та реваншистські цілі ще в період розпалювання конфлікту у Придністров'ї, спроби захоплення о. Тузла, агресії щодо Грузії у 90-х роках минулого сторіччя та в 2008 р. та в багатьох інших епізодах. РФ ніколи не була миролюбивою державою і ніколи не проводила політику добросусідства. Вона, як держава, її військо, інші воєнізовані формування завжди мали на меті вчинення щодо тих сусідів, які їй видавалися слабкими, загарбання їх території, блокада постачанням палива чи інших товарів, агресивна пропаганда, вербування колаборантів тощо. А такі дії неможливо вчинити, не порушуючи кримінальний закон. До речі, не лише жертв, а й своїх власних. Бо в КК РФ також є стаття, яка визнає злочином розв'язування та ведення агресивної війни.

Тому важливо, щоб мета, вказана у ч. 4 ст. 28 КК України, була наявною на момент дій, які підлягають кримінально-правовій оцінці – чи то створення злочинної організації, чи то вступу до неї, чи то вчинення злочину в складі такої організації.

Таким чином є всі підстави вважати, що перелічені вище структури РФ становлять собою злочинні організації, оскільки підпадають під усі ознаки такої організації, закріплені КК України. Відповідно, злочини, вчинювані в ході планування, підготовки та розв'язування агресивної війни проти України (починаючи, принаймні, з лютого 2014 р.) та ведення агресивної війни, а також участі у такій війні на стороні держави-агресора, становлять собою злочини вчинені злочинною організацією в розумінні в ч. 4 ст. 28 КК України.

Не буду вдаватися зараз в питання про нечіткість формулювань чинного КК України в частині регламентації відповідальності за організовану злочинну діяльність (адже він стоїть на засадах персональної кримінальної відповідальності фізичних осіб і, водночас, веде мову про кримінальне правопорушення, вчинене злочинною організацією). Виходячи з положень чинного кримінального закону, є підстави вважати, що він виділяє дві ситуації:

1) відповідальність фізичних осіб за злочин, вчинений в складі злочинної організації;

2) застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за злочин, вчинений її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи певного кримінального правопорушення.

Саме на основі цих двох ситуацій і має базуватися застосування кримінально-правових засобів за агресію щодо України – відповідна кримінально-правова конструкція/конструкції. Але передумовою їх застосування є визнання РФ та її органів злочинними організаціями. Використання ж таких конструкцій дає змогу системно оцінити діяння усіх учасників

посягання – від вищих керівників до виконавців, вирішити болюче питання про накладення арешту на майно РФ для відшкодування завданої шкоди тощо. Врешті-решт, обґрунтувати, чому за крадіжку собачої будки та ношеного спіднього в українців, відповідати мають не лише конкретний «бурят», але й Путін зі Шойгу. Водночас, показати, що рядові виконавці їх волі та агресивних задумів також підлягають кримінальній відповідальності як учасники злочинів, вчинених злочинними організаціями. Запропонований підхід дає змогу дати кримінально-правову оцінку і діям російських пропагандистів, які розпалюють війну, та інших осіб, які надають засоби чи іншим чином підтримують вчинення злочинів в ході нападу на Україну.

Також виникає питання, який вид злочинної організації має місце щодо аналізованої правозастосовної ситуації. Видається, що РФ та її органи становлять терористичну організацію.

Так чи інакше, чи то кримінальна відповідальність юридичних осіб, чи то застосування кримінально-правових засобів щодо юридичних осіб, своєю складовою і першоосновою має кваліфікацію скоєного окремими особами з числа керівництва РФ та виконавців їх наказів. Тому переходжу до **третього поставленого питання – питання щодо того, як належить кваліфікувати діяння вояк РФ з урахуванням того, що вони охоплюються водночас і численними статтями КК України про загальнокримінальні злочини, і статтями про порушення вимог міжнародного гуманітарного права.**

Проблема існує у зв'язку з тим, що у ст. 438 КК України «Порушення законів і звичаїв ведення війни»:

- перелік таких порушень наведений не вичерпно, передбачена відповідальність і за «інші порушення законів та звичаїв ведення війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України»;

- серед порушень законів і звичаїв ведення війни, вказаних у приблизному переліку в ч. 1 вказаної статті КК, є ті, які явно охоплюються іншими статтями Особливої частини КК. Це, зокрема, статті про злочини проти особи (своєрідним еквівалентом яких є «жорстоке поводження», «вигнання цивільного населення»), проти власності (у вчиненні таких злочинів полягає «розграбування»).

Звернення ж до міжнародно-правових актів, які регламентують закони та звичаї ведення війни (викладені та детально описані у Інструкції про порядок використання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: затверджена наказом МО України 23.03.2017 №164), також дає підставу вважати, що значна частина таких порушень – це вчинення загальнокримінальних злочинів військовослужбовцями у воєнний час та щодо осіб та об'єктів, що знаходяться в районі (зоні) воєнних дій.

З цього випливає, що статті про загальнокримінальні злочини та статті про порушення вимог міжнародного гуманітарного права співвідносяться між собою як статті, що передбачають частину посягання та все посягання в цілому (статті про «частину» і «ціле»). При такому виді конкуренції, як загально-визнано, пріоритет має надаватися статті, яка передбачає злочин в цілому («ціле»). Однак, як видається, в ході досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень за ст. 438 КК України належить встановлювати та доводити наявність ознак складів і тих злочинів, які охоплюються цією статтею.

Якщо ж крім діянь, які охоплюються ст. 438 КК України, вчинені інші посягання, то скоєна має бути кваліфіковане за сукупністю. Зокрема, не становить собою порушення законів та звичаїв ведення війни незаконне перетинання державного кордону України поєднане з насильством або із застосуванням зброї (ч. 2 ст. 332-2 КК України) – злочин, за який має відповісти кожен військовослужбовець РФ, що опинився в Україні з ордою загарбників. Оскільки таке посягання вчинене в складі злочинної організації, то не має значення чи особисто мало місце застосування зброї конкретним обвинуваченим.

Загалом же можна констатувати, що чинний КК України дає достатні підстави для оцінки дій учасників нападу на нашу Батьківщину з боку РФ. Питання ж про версії кваліфікації заслуговує окремої уваги.

1. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (електронне видання) (20 квітня 2022 р.) / упоряд. Євген Письменський; Нац. акад. внутр. справ, Львів. держ. ун-т внутр. справ, Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. К.; Львів; Дніпро, 2022. 125 с.

2. Перші справи та сотні фігурантів. Як Україна розслідує воєнні злочини росіян і чому виникають складнощі / Соня Лукашова. *Українська правда*. 17 травня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/05/17/7346641/> .

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 квітня 2022 р. у справі № 308/9708/19.

4. Агресор з підірваним імунітетом: як суди спрямують гроші Росії на компенсацію втрат від війни / Олег Марченко. *Українська правда*. 8 червня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/8/7140806/>

5. Перший вирок військовому РФ за вбивство в Україні – репортаж із зали суду. URL: <https://www.dw.com/uk/pershyi-vyrok-viiskovomu-rf-za-vbyvstvo-v-ukraini-reportazh-iz-zaly-sudu/a-61905463>.